

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський

університет економіки і торгівлі»

18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-2.03

Кафедра правознавства

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО»**

з підготовки здобувачів
другого (магістерського) рівня вищої освіти

Галузь знань	08 Право
--------------	----------

Спеціальність	081 Право
---------------	-----------

Освітньо-професійна програма	Право
------------------------------	-------

Полтава 2022 рік

Розробник/укладач програми:

Яна Волошина – к. ю. н., доцент кафедри правознавства
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Рецензенти програми:

Станіслав Гусарєв – д. ю. н., професор, заслужений юрист України,
перший проректор Національної академії внутрішніх справ

Олександр Кальян – к. ю. н., доцент, професор кафедри
підприємництва і права Полтавського державного аграрного
університету

Програма навчальної дисципліни «Природоресурсне право»
обговорена і схвалена на засіданні кафедри правознавства,
протокол засідання кафедри від 29 серпня 2022 р. № 1.

Завідувач (начальник) кафедри правознавства
д. ю. н., професор

 Галина ЛАВРИК

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми «Право»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 081 Право

д. ю. н., професор

 Галина ЛАВРИК

Анотація навчальної дисципліни

Нині екологічна ситуація в світі дедалі ускладнюється, що зумовлено нераціональним і неконтрольованим використанням природних ресурсів. Проблеми природокористування завжди були важливими для людства. Вирішення глобальних проблем екології можливе тільки шляхом формування дієвої державної політики в сфері охорони навколишнього природного середовища та створення ефективної системи управління природокористуванням. Це надасть можливість збалансувати рівень використання природних ресурсів та забезпечити природний процес їх відтворення.

Природоресурсне право є комплексною навчальною дисципліною, яка вивчає суспільні відносини, що складаються у сфері використання, відтворення та охорони природних ресурсів, а також збалансованого і раціонального природокористування. Природоресурсне право забезпечує формування системи знань про принципи і механізми управління в природоохоронній діяльності, напрями державної політики у сфері природокористування, загальних основ управління та екологічного інспектування; розуміння ролі менеджменту організації природоохоронної діяльності, його основних напрямів у системі механізму природокористування.

Предметом навчальної дисципліни «Природоресурсне право» є природоресурсні відносини, тобто суспільні відносини, які виникають з приводу використання, відтворення (відновлення) та охорони природних ресурсів; система державного управління природними ресурсами, ведення їх державного моніторингу та державного кадастру, лімітування ресурсокористування та контролю за використанням природних ресурсів.

Метою викладання навчальної дисципліни «Природоресурсне право» є набуття студентами теоретичних знань про основні категорії та інститути природоресурсного права, їх сутність і зміст; правову регламентацію охорони навколишнього природного середовища, особливості правового режиму використання та відтворення (відновлення) різних видів природних ресурсів; формування у майбутніх фахівців професійних умінь і навичок правильно тлумачити та застосовувати на практиці положення національного законодавства, норми якого регулюють природоресурсні відносини, які виникають у процесі використання, відтворення та охорони природних ресурсів, а також збалансованого і раціонального природокористування, охорони довкілля; вироблення у здобувачів вищої освіти системного розуміння

про екологічну безпеку, її зміст, структурні рівні, основні принципи, критерії та чинники, які впливають на рівень її забезпечення.

Зміст навчальної дисципліни розкривається у таких темах: Поняття, предмет та система природоресурсного права. Поняття, система та особливості джерел природоресурсного права. Право власності на природні ресурси: поняття, зміст, форми. Право природокористування: поняття, види, принципи. Державне управління у сфері природоресурсних відносин. Юридична відповідальність за порушення природоресурсного законодавства. Особливості правового режиму використання земельних ресурсів. Особливості правового режиму використання надр. Особливості правового режиму використання вод. Особливості правового режиму використання природних ресурсів виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу. Особливості правового режиму використання лісів. Особливості правового режиму використання рослинного світу. Особливості правового режиму використання тваринного світу. Особливості правового режиму використання та охорони атмосферного повітря. Особливості правового режиму використання природно-заповідного фонду. Особливості правового режиму використання курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних зон.

Abstract of the discipline

Today, the environmental situation in the world is becoming more complicated, due to irrational and uncontrolled use of natural resources. The problems of nature management have always been important for humanity. Solving global environmental problems is possible only through the formation of effective state policy in the field of environmental protection and the creation of an effective system of environmental management. This will provide an opportunity to balance the level of use of natural resources and ensure the natural process of their reproduction.

Natural resource law is a comprehensive academic discipline that studies social relations in the field of use, reproduction and protection of natural resources, as well as balanced and rational use of natural resources. Natural resource law ensures the formation of a system of knowledge about the principles and mechanisms of management in environmental activities, directions of state policy in the field of environmental management, general principles of management and environmental inspection; understanding of

the role of management of environmental organizations, its main directions in the system of environmental management.

The subject of the discipline "Natural Resource Law" is natural resource relations, i.e. social relations arising from the use, reproduction (restoration) and protection of natural resources; the system of state management of natural resources, their state monitoring and state cadastre, limitation of resource use and control over the use of natural resources.

The purpose of teaching the discipline "Natural Resources Law" is to provide students with theoretical knowledge of the main categories and institutions of natural resources law, their essence and content; legal regulation of environmental protection, peculiarities of the legal regime of use and reproduction (restoration) of various types of natural resources; formation of future professionals' professional skills and abilities to correctly interpret and apply in practice the provisions of national legislation, the norms of which regulate natural resources relations.

The content of the discipline is covered in the following topics: Concept, subject and system of natural resource law. The concept, system and features of sources of natural resource law. Ownership of natural resources: concept, content, forms. The right to use natural resources: concept, types, principles. Public administration in the field of natural resource relations. Legal responsibility for violation of natural resource legislation. Features of the legal regime for the use of land resources. Features of the legal regime of subsoil use. Features of the legal regime of water use. Features of the legal regime for the use of natural resources of the exclusive (maritime) economic zone and the continental shelf. Features of the legal regime for the use of forests. Features of the legal regime for the use of flora. Features of the legal regime for the use of flora. Features of the legal regime for the use and protection of atmospheric air. Features of the legal regime of use of the nature reserve fund. Features of the legal regime for the use of resort, health and recreational areas.

Anotace vědecké disciplíny

Ekologická situace ve světě se v současnosti stále více komplikuje, což je způsobeno iracionálním a nekontrolovaným využíváním přírodních zdrojů. Potíže přírody byly pro lidstvo vždy důležité. Řešení globálních problémů ekologie je možné pouze vytvořením účinné vládní politiky v oblasti ochrany životního prostředí a vytvořením efektivního systému environmentálního managementu. To poskytne příležitost vyrovnat úroveň využívání přírodních zdrojů a zajistit přirozený proces jejich reprodukce.

Přírodovědné právo je komplexní akademická disciplína, která zkoumá společenské vztahy, které se vyvíjejí v oblasti využívání, reprodukce a ochrany přírodních zdrojů a vyváženého a racionálního využívání přírody. Přírodovědné právo zajišťuje vznik systému znalostí o principech a mechanismech řízení v environmentálních činnostech, směrech veřejné politiky v oblasti ochrany přírody, obecných základech řízení a inspekce životního prostředí; pochopení role řízení organizace environmentálních činností, jeho hlavních směrů v systému environmentálního mechanismu.

Předmětem studijní disciplíny „Přírodní právo“ jsou vztahy v oblasti životního prostředí, tj. společenské vztahy, které vznikají v souvislosti s využíváním, reprodukcí (obnovou) a ochranou přírodních zdrojů; systém veřejné správy přírodních zdrojů, vedení jejich státního monitoringu a státního katastru, omezování využívání zdrojů a kontrola využívání přírodních zdrojů.

Cílem výuky studijní disciplíny „Přírodní právo“ je získat studentům teoretické znalosti základních kategorií a institutů práva přírodních zdrojů, jejich podstaty a obsahu; právní úpravu ochrany životního prostředí, zvláštnosti právního režimu využívání a reprodukce (obnovy) různých druhů přírodních zdrojů; vytvořit u budoucích odborníků odborné dovednosti a dovednosti správně interpretovat a uplatňovat v praxi ustanovení národní Právní předpisy upravující vztahy v oblasti životního prostředí, které vznikají v procesu využívání, rozmnožování a ochrany přírodních zdrojů, jakož i vyváženého a racionálního hospodaření s přírodou, ochrany životního prostředí; rozvíjení systémového porozumění o bezpečnosti životního prostředí, jeho obsahu, strukturálních úrovních, základních principech, kritériích a faktorech, které ovlivňují úroveň jeho zajištění.

Obsah studijní disciplíny je zveřejněn v následujících tématech: Pojem, předmět a systém práva životního prostředí. Pojem, systém a zvláštnosti zdrojů práva životního prostředí. Vlastnické právo k přírodním zdrojům: koncept, obsah, formy. Právo přírody: koncept, typy, principy. Státní správa v oblasti vztahů s přírodními zdroji. Právní odpovědnost za porušení zákonů o životním prostředí. Zvláštní právní úprava využití zdrojů půdy. Zvláštnosti právního režimu používání podloží. Zvláštní právní úprava využívání vod. Zvláštnosti právního režimu využívání přírodních zdrojů výlučné (mořské) ekonomické zóny a kontinentálního šelfu. Zvláštní právní úprava využívání lesů. Zvláštnosti právního režimu používání rostlinného světa. Zvláštnosti právního způsobu využívání živočišné říše. Zvláštnosti právního režimu používání a ochrany ovzduší. Zvláštnosti právního režimu

využívání přírodovědného fondu. Zvláštnosti právního režimu využívání lázeňských, léčebných a rekreačních oblastí.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Природоресурсне право» укладена відповідно до освітньо-професійної програми «Право», розробленої на підставі стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для другого (магістерського) рівня вищої освіти, затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20 липня 2022 року № 643.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Природоресурсне право» є природоресурсні відносини, тобто суспільні відносини, які виникають з приводу використання, відтворення (відновлення) та охорони природних ресурсів; система державного управління природними ресурсами, ведення їх державного моніторингу та державного кадастру, лімітування ресурсокористування та контролю за використанням природних ресурсів.

Метою викладання навчальної дисципліни «Природоресурсне право» є набуття студентами теоретичних знань про основні категорії та інститути природоресурсного права, їх сутність і зміст; правову регламентацію охорони навколишнього природного середовища, особливості правового режиму використання та відтворення (відновлення) різних видів природних ресурсів; формування у майбутніх фахівців професійних умінь і навичок правильно тлумачити та застосовувати на практиці положення національного законодавства, норми якого регулюють природоресурсні відносини, які виникають у процесі використання, відтворення та охорони природних ресурсів, а також збалансованого і раціонального природокористування, охорони довкілля; вироблення у здобувачів вищої освіти системного розуміння про екологічну безпеку, її зміст, структурні рівні, основні принципи, критерії та чинники, які впливають на рівень її забезпечення.

Завданнями навчальної дисципліни є: засвоєння здобувачами вищої освіти нових знань щодо правової регламентації використання окремих природних ресурсів; розуміння специфіки права власності на природні ресурси та права природокористування, особливостей правового режиму власності та використання окремих природних об'єктів; формування здібностей аналізувати і тлумачити діюче природоресурсне законодавство, навичок щодо визначення тенденцій його удосконалення та розвитку.

Вивчення навчальної дисципліни «Природоресурсне право» забезпечує формування загальних і спеціальних компетентностей та досягнення результатів навчання, визначених освітньо-професійною

програмою «Право», розробленою на підставі стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми:

загальні:

- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 3);
- здатність приймати обґрунтовані рішення (ЗК 7);
- здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності) (ЗК 8);

спеціальні, фахові, предметні:

- здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності (СК 9);
- здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування (СК 10);
- здатність самостійно готувати проекти нормативноправових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини (СК 14).

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми. В результаті освоєння дисципліни студент повинен:

- проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження (ПРН 3);
- обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи (ПРН 6);
- генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг (ПРН 9);
- мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування (ПРН 15);
- брати продуктивну участь у розробці проектів нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття,

прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини (ПРН 16);

– інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності (ПРН 17).

Навчальна дисципліна є **вибірковою** у відповідності до навчального плану.

Форма підсумкового контролю знань – **екзамен**.

ПРОГРАМНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1.

Загальні положення природоресурсного права

Тема 1. Поняття, предмет та система природоресурсного права

Взаємодія суспільства й природи – об'єктивна передумова становлення природоресурсного права.

Розвиток природоресурсного права України як комплексної галузі права. Наука природоресурсного права та її становлення в Україні. Природоресурсне право як навчальна дисципліна.

Поняття природоресурсного права як галузі права. Предмет природоресурсного права. Методи правового регулювання природоресурсних відносин. Принципи природоресурсного права України.

Місце природоресурсного права в системі права України та його співвідношення з екологічним та іншими галузями права. Система природоресурсного права.

Тема 2. Поняття, система та особливості джерел природоресурсного права

Розвиток природоресурсного права до 1917 р. Особливості формування природоресурсного права у період 1917 – 1938 рр. Розвиток природоресурсного права у 1938 – 1990 рр. Сучасний період розвитку природоресурсного права.

Поняття, система та особливості джерел природоресурсного права. Природоресурсне законодавство. Кодифікація нормативно-правових актів з природокористування. Спеціальні закони як джерела природоресурсного права. Місце підзаконних нормативно-правових актів у регулюванні природоресурсних правовідносин. Нормативно-правові акти місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в галузі природокористування. Міжнародно-правові норми у системі джерел природоресурсного права.

Конституція України як джерело природоресурсного права. Поресурсове законодавство: поняття та система.

Актуальні питання розвитку природоресурсного законодавства України.

Тема 3. Право власності на природні ресурси: поняття, зміст, форми

Поняття права власності на природні ресурси та його ознаки. Форми власності на природні ресурси в Україні, їхнє законодавче закріплення. Конституційні засади права власності на природні ресурси. Право власності на природні об'єкти та ресурси у поресурсовому законодавстві.

Зміст права власності на природні ресурси. Суб'єкти права власності на природні ресурси. Об'єкти права власності на природні ресурси. Загальна характеристика окремих об'єктів права власності на природні ресурси, таких як земля, надра, води, ліси, рослинний і тваринний світ, атмосферне повітря, природно-заповідний фонд.

Підстави та порядок виникнення права власності на природні ресурси. Підстави та порядок припинення права власності на природні ресурси.

Права та обов'язки власників природних ресурсів. Гарантії права власності на природні ресурси. Способи захисту й охорони права власності на природні об'єкти та ресурси.

Тема 4. Право природокористування: поняття, види, принципи

Поняття природокористування та права природокористування. Принципи права природокористування. Об'єкти права природокористування. Суб'єкти права природокористування. Зміст права природокористування. Права й обов'язки природокористувачів.

Основні види природокористування та їх законодавче закріплення. Загальне природокористування. Спеціальне природокористування.

Особливості використання природних ресурсів на умовах оренди. Права й обов'язки суб'єктів орендних правовідносин.

Підстави і порядок виникнення права природокористування. Підстави та порядок припинення права природокористування.

Охорона, форми та способи захисту права природокористування.

Тема 5. Державне управління у сфері природоресурсних відносин

Поняття та зміст управління в галузі екології. Принципи державного управління в галузі природокористування. Методи державного управління у галузі природокористування.

Функції державного управління в галузі природокористування. Участь України в системі міжнародного природоохоронного співробітництва.

Система і компетенція органів управління природокористуванням в Україні. Органи загального державного управління та місцевого самоврядування в галузі природокористування. Органи державного управління природокористуванням спеціальної компетенції.

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Державні агентства, державні служби й державні інспекції як центральні органи державної виконавчої влади в галузі природокористування. Місцеві органи державної виконавчої влади в галузі природокористування.

Компетенція органів місцевого самоврядування в галузі природокористування.

Правові питання участі громадськості в управлінні природокористуванням.

Правові засади ведення державних природоресурсних кадастрів, Червоної і Зеленої книг України.

Тема 6. Юридична відповідальність за порушення природоресурсного законодавства

Поняття та функції відповідальності за порушення природоресурсного законодавства.

Поняття природоресурсного правопорушення, його ознаки. Склад природоресурсного правопорушення.

Види правопорушень у галузі природокористування, їх класифікація в залежності від предмету і об'єкту посягання, у відповідності до інститутів і галузей природоресурсного законодавства, за ступенем екологічної небезпеки і заходів державно-правового примусу.

Види юридичної відповідальності за правопорушення у сфері природокористування. Кримінальна відповідальність за правопорушення у сфері природокористування та види кримінальних покарань, що застосовуються. Адміністративна відповідальність і види адміністративно-правових стягнень за правопорушення у сфері природокористування. Цивільно-правова відповідальність за правопорушення у сфері природокористування, умови її настання. Методи (способи) обчислення майнової шкоди за правопорушення у сфері природокористування, порядок її відшкодування.

Заходи реагування на правопорушення у галузі природокористування.

Модуль 2.

Особливості правового режиму використання природних ресурсів

Тема 7. Особливості правового режиму використання земельних ресурсів

Земельні відносини у контексті сучасної земельної реформи. Поняття правового режиму використання земель. Земля як об'єкт правового регулювання, використання. Склад земельного фонду України та правовий режим цільового використання земель.

Земля як цілісний об'єкт управління. Земельні відносини у контексті сучасної земельної реформи. Склад земельного фонду України та правовий режим використання земель.

Поняття та мета управління земельними ресурсами. Основні принципи управління земельними ресурсами. Сутність і зміст управління земельними ресурсами. Характеристика функцій управління земельними ресурсами. Структура системи управління земельними ресурсами. Планування, регулювання, організація і контроль за використанням земель.

Державне управління в галузі земельних відносин. Система органів управління земельними ресурсами. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. Поняття та значення землеустрою. Землевпорядні дії. Принципи землеустрою. Система землеустрою. Система землевпорядних органів. Суб'єкти та об'єкти землеустрою. Землевпорядний процес.

Поняття і зміст права власності на землю. Особливості права власності на землю. Правові форми власності на землю. Суб'єкти права власності на землю. Права та обов'язки власників земельних ділянок. Виникнення, зміна та припинення права власності на землю.

Право землекористування. Суб'єкти та правові форми землекористування. Оренда землі. Права та обов'язки землекористувачів. Підстави припинення землекористування. Право користування чужою земельною ділянкою.

Відповідальність за порушення земельного законодавства. Земельне правопорушення як підстава юридичної відповідальності. Поняття юридичної відповідальності за земельні правопорушення. Кримінальна та адміністративна відповідальність за порушення земельного законодавства. Цивільно-правова відповідальність за порушення земельного законодавства.

Тема 8. Особливості правового режиму використання надр

Загальні проблеми охорони та використання надр в Україні. Особливості правовідносин з геологічного вивчення, розвідки та використання надр. Правові засади ведення кадастру родовищ корисних копалин.

Надра як об'єкт правової охорони використання та управління. Управління як суспільне явище. Правовий режим використання та охорони надр. Особливості правового режиму надр. Гірничі правовідносини: поняття та види. Підстави виникнення, зміни і припинення гірничих правовідносин.

Держава як суб'єкт управління надрами. Сутність, зміст та специфіка державного управління надрами. Системні аспекти державного управління надрами. Принципи управління надрами.

Особливості управління в галузі використання надр. Система органів управління надрами. Державна служба геології та надр України. Організаційно-правові форми контролю за додержанням законодавства в галузі використання надр. Компетенція органів управління щодо розпорядження надрами. Умови і порядок надання надр у користування.

Правова охорона надр. Загальні проблеми охорони та використання надр в Україні. Правові засади ведення кадастру родовищ корисних копалин.

Право власності на надра. Суб'єкти та об'єкти права власності на надра. Зміст права власності на надра. Правові форми і методи захисту права власності на надра.

Право користування надрами, його характеристика та види. Правове регулювання вивчення надр. Використання надр для видобування корисних копалин. Правове забезпечення використання надр, не пов'язане з їх видобуванням. Правові засади видобування корисних копалин місцевого значення. Суб'єкти, об'єкти та зміст права користування надрами. Права та обов'язки надрокористувачів.

Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері використання надр. Особливості відшкодування шкоди, заподіяної порушенням законодавства про надра. Порушення законодавства про надра як підстава адміністративної та кримінальної відповідальності.

Тема 9. Особливості правового режиму використання вод

Актуальні проблеми використання вод в Україні.

Води як об'єкт правового регулювання використання та управління. Склад водного фонду України. Правовий режим

використання та охорони вод. Використання земель та об'єктів водного фонду. Особливості правового регулювання використання водних ресурсів.

Державне управління водними ресурсами України. Особливості управління в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів. Основні засади управління водними ресурсами. Функції управління водними ресурсами, його види (загальне, спеціальне; державне, громадське). Державний облік вод. Порядок ведення державного водного кадастру. Державний моніторинг вод. Стандартизація і нормування в галузі використання вод. Правове забезпечення розподілу і перерозподілу водних ресурсів.

Система органів управління водними ресурсами. Державне агентство водних ресурсів України. Контроль в галузі використання вод. Види і засоби контролю за використанням вод та відтворенням водних ресурсів. Компетенція органів управління водними ресурсами.

Поняття та види водних об'єктів. Водні об'єкти загальнодержавного і місцевого значення.

Право власності на води. Суб'єкти та об'єкти права власності на води. Підстави виникнення, зміни та припинення права власності на води.

Поняття та види права водокористування. Підстави зміни та припинення права водокористування. Загальне та спеціальне водокористування. Особливості спеціального водокористування. Права та обов'язки водокористувачів. Особливості права користування водними об'єктами (їх частинами) на умовах оренди.

Відповідальність за порушення водного законодавства: поняття, підстави і порядок притягнення. Адміністративна, кримінальна відповідальність за шкоду, заподіяну порушенням водного законодавства.

Тема 10. Особливості правового режиму використання природних ресурсів виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу

Визначення виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу та права на їх природні ресурси. Особливості правового статусу континентального шельфу України. Поняття аквакультури. Охорона суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні.

Управління живими ресурсами виключної (морської) економічної зони. Органи управління природними ресурсами виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу.

Юридична відповідальність за порушення вимог законодавства про виключну (морську) економічну зону. Кримінальна та адміністративна відповідальність за порушення законодавства у галузі використання природних ресурсів виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу України. Цивільно-правова відповідальність за порушення законодавства у галузі використання природних ресурсів виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу України.

Міжнародне співробітництво в галузі використання природних ресурсів виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу держави. Правова допомога міжнародної спільноти у сфері захисту природних об'єктів і ресурсів виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу України.

Тема 11. Особливості правового режиму використання лісів

Актуальні проблеми використання лісових ресурсів в Україні.

Ліс як об'єкт правового регулювання використання та охорони. Поняття лісового фонду України та лісових ресурсів.

Державне управління лісами та лісовими ресурсами. Система органів управління лісами. Державне агентство лісових ресурсів України. Основні завдання державного управління у сфері лісових відносин. Особливості державного управління у сфері лісових відносин. Функції державного управління в галузі використання і охорони лісів. Правові форми розподілу і перерозподілу лісів. Лісовпорядкування: поняття та зміст. Порядок ведення державного лісового кадастру та обліку лісів. Моніторинг лісів і лісова сертифікація. Лімітування в галузі використання лісів. Контроль за раціональним використанням і охороною лісів. Загальний державний, спеціальний і громадський контроль за використанням лісів. Організація та ведення лісового господарства.

Право власності на ліс. Особливості суб'єктивного та об'єктивного складу права власності на ліс. Захист права власності на ліс.

Право лісокористування: поняття, суб'єкти. Види лісокористування. Класифікація лісокористування: за підставами виникнення, за цільовим призначенням, за правовою формою. Особливості постійного і тимчасового лісокористування. Лісові сервітути. Права та обов'язки лісокористувачів. Побічне

лісокористування. Правове регулювання заготівлі деревини, живиці, другорядних лісових матеріалів. Підстави припинення права на спеціальне використання лісових ресурсів та земельних ділянок лісового фонду.

Актуальні проблеми використання лісових ресурсів в Україні.

Вирішення спорів у галузі використання лісів. Відповідальність за порушення лісового законодавства: види, підстави і порядок притягнення. Майнова відповідальність за шкоду, заподіяну порушенням лісового законодавства. Особливості майнової (таксової) відповідальності за шкоду, заподіяну рослинам (лісовим), занесеним до Червоної книги України. Порушення лісового законодавства як підстава для адміністративної та кримінальної відповідальності.

Тема 12. Особливості правового режиму використання рослинного світу

Актуальні проблеми правового регулювання використання рослинного світу в Україні.

Рослинний світ як об'єкт правового регулювання та охорони. Види природних рослинних ресурсів. Природні рослинні ресурси загальнодержавного і місцевого значення. Актуальні проблеми правового регулювання використання рослинного світу в Україні.

Державне управління рослинним світом. Органи, які здійснюють державне управління у сфері охорони, використання та відтворення рослинного світу. Правовий режим рослинного світу України. Правовий режим об'єктів рослинного світу, занесених до Зеленої книги України. Порядок ведення державного обліку і кадастру рослинного світу. Основні вимоги щодо встановлення нормативів спеціального використання природних рослинних ресурсів.

Правові форми та види використання природних рослинних ресурсів. Загальне та спеціальне використання об'єктів рослинного світу. Права та обов'язки користувачів об'єктами рослинного світу.

Юридична відповідальність за правопорушення у сфері використання об'єктів рослинного світу. Підстави застосування адміністративної та кримінальної відповідальності у сфері використання об'єктів рослинного світу. Особливості цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану об'єктам рослинного світу.

Тема 13. Особливості правового режиму використання тваринного світу

Актуальні проблеми правового регулювання використання тваринного світу в Україні.

Тваринний світ як об'єкт правової охорони, відтворення та використання. Об'єкти тваринного світу. Тваринний світ як об'єкт права власності та права користування. Особливості правового регулювання використання тваринного світу. Актуальні проблеми правового регулювання використання тваринного світу в Україні.

Державне управління тваринним світом. Особливості та функції управління в галузі використання тваринного світу. Органи, які здійснюють державне управління у галузі охорони, використання та відтворення тваринного світу. Повноваження органів і посадових осіб, які здійснюють державне управління, контроль та охорону тваринного світу. Види контролю в галузі використання тваринного світу. Правові засади здійснення моніторингу і контролю за додержанням законодавства про тваринний світ. Порядок ведення державного кадастру тваринного світу. Поняття та порядок ведення Червоної книги України. Правові форми розподілу і перерозподілу тваринного світу. Основні вимоги щодо використання об'єктів тваринного світу, занесених до Червоної книги України.

Право власності на тваринний світ. Суб'єкти та об'єкти права власності на тваринний світ.

Зміст права використання тваринного світу. Правові форми та види використання об'єктів тваринного світу. Загальне та спеціальне використання тваринного світу. Права та обов'язки користувачів об'єктами тваринного світу. Підстави та умови припинення права використання тваринного світу. Правове регулювання ведення мисливського господарства та здійснення полювання. Правове регулювання здійснення промислового рибальства. Правове регулювання здійснення любительського та спортивного рибальства.

Відповідальність за порушення законодавства в галузі використання тваринного світу: поняття, ознаки, види. Підстави та порядок притягнення до відповідальності за порушення законодавства в галузі охорони, використання та відтворення тваринного світу. Порушення законодавства в галузі використання тваринного світу як підстава притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності. Особливості майнової (таксової) відповідальності за шкоду, заподіяну знищенням і незаконним добуванням диких звірів і птахів, занесених до Червоної книги України.

Тема 14. Особливості правового режиму використання та охорони атмосферного повітря

Атмосферне повітря як об'єкт правового регулювання, охорони та використання. Актуальні проблеми правового регулювання використання атмосферного повітря в Україні. Законодавство України про охорону атмосферного повітря.

Державне управління в галузі охорони атмосферного повітря: функції та особливості. Система органів державного управління в галузі охорони атмосферного повітря. Стандартизація і нормування в галузі охорони атмосферного повітря. Завдання нормування в галузі охорони атмосферного повітря. Нормативи в галузі охорони атмосферного повітря. Державний облік та моніторинг у галузі охорони атмосферного повітря. Контроль у галузі охорони атмосферного повітря: державний, виробничий, громадський.

Правове регулювання використання атмосферного повітря. Суб'єкти, об'єкти та зміст права використання атмосферного повітря. Економіко-правові заходи щодо забезпечення ефективного використання атмосферного повітря.

Правова охорона атмосферного повітря та її зміст. Клімат та озоновий шар як об'єкти правової охорони. Правові форми та заходи щодо охорони атмосферного повітря.

Юридична відповідальність за порушення законодавства в галузі охорони атмосферного повітря. Підстави та порядок притягнення до відповідальності за порушення законодавства в галузі охорони атмосферного повітря. Відшкодування шкоди, завданої порушенням законодавства про охорону атмосферного повітря. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Особливості адміністративної та кримінальної відповідальності у галузі охорони атмосферного повітря.

Тема 15. Особливості правового режиму використання природно-заповідного фонду

Природно-заповідний фонд України. Законодавство України про природно-заповідний фонд. Правовий режим природно-заповідного фонду. Поняття та види об'єктів природно-заповідного фонду. Поняття та класифікація територій і об'єктів природно-заповідного фонду України. Порядок створення та оголошення територій і об'єктів природно-заповідного фонду України. Правовий режим природних

заповідників, біосферних заповідників і національних природних парків. Особливості правового режиму ландшафтних парків, заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ. Особливості правового режиму ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків і парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Правовий режим охоронних зон природно-заповідного фонду.

Поняття та класифікація територій і об'єктів природно-заповідного фонду України. Порядок створення й оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Загальна характеристика правового режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Правовий режим природних заповідників, біосферних заповідників і національних природних парків. Особливості правового режиму ландшафтних парків, заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ. Особливості правового режиму ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків і парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Правовий режим охоронних зон природно-заповідного фонду.

Право власності на землі природно-заповідного фонду. Форми власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду і особливості правового режиму їхніх земель. Припинення права власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду. Форми власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду та особливості правового режиму їхніх земель. Припинення права власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Правовий режим та особливості використання природно-заповідного фонду для наукових досліджень та в освітніх цілях. Особливості державного управління в галузі використання природно-заповідного фонду. Функції управління в галузі використання природно-заповідного фонду. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду і контроль за режимом їх використання.

Державне управління природно-заповідним фондом України. Особливості державного управління в галузі використання природно-заповідного фонду. Функції управління в галузі використання природно-заповідного фонду. Система державного управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду України. Органи державного управління в галузі організації, охорони та використання природно-заповідного фонду. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду і контроль за

режимом їх використання. Удосконалення державного управління природно-заповідним фондом України.

Правопорушення в галузі використання природно-заповідного фонду як підстава для юридичної відповідальності. Майнова (таксова) відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд. Порушення законодавства про природно-заповідний фонд як підстава для адміністративної та кримінальної відповідальності.

Тема 16. Особливості правового режиму використання курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних зон

Державне регулювання курортно-рекреаційної сфери в Україні.

Поняття та види природних лікувальних ресурсів та комплексів. Правовий режим використання курортних, лікувально-оздоровчих зон і курортів. Поняття рекреаційних зон, їх види, склад, порядок утворення. Поняття «курорт (курортна територія)» і «рекреаційна територія». Юридичні ознаки рекреаційних, лікувально-оздоровчих зон і курортів. Поняття, склад та види рекреаційних зон і територій: правові критерії зонування рекреаційних територій. Особливості управління в галузі використання рекреаційних зон.

Правовий режим використання природних ресурсів курортів. Правовий режим використання природних ресурсів округів санітарної охорони курортів. Правовий режим використання природних ресурсів у лікувально-оздоровчих місцевостях.

Поняття та види правових режимів природних рекреаційних ресурсів. Порядок утворення рекреаційних зон.

Особливості правового режиму використання природних ресурсів вільних економічних зон туристсько-рекреаційного типу. Особливості державного управління й контролю в галузі використання курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних зон. Особливості державного управління та контролю в галузі використання й охорони курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних зон. Система органів управління у сфері діяльності курортів, їх повноваження. Система органів управління в галузі використання та охорони курортних, лікувально-оздоровчих зон. Особливості управління у галузі використання і охорони курортних, лікувально-оздоровчих зон, курортів. Контроль за дотриманням правового режиму курортних, лікувально-оздоровчих зон і курортів та облік їх ресурсів. Моніторинг природних територій курортів. Порядок ведення Державного кадастру природних територій

курортів. Поняття і особливості охорони курортних, лікувально-оздоровчих територій та об'єктів.

Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері використання та охорони курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних зон. Підстави і порядок притягнення до юридичної відповідальності за порушення у сфері використання та охорони курортних і лікувально-оздоровчих зон, курортів. Адміністративна відповідальність за порушення вимог з використання та охорони курортних і лікувально-оздоровчих зон, курортів. Кримінальна відповідальність за порушення вимог з використання та охорони курортних і лікувально-оздоровчих зон, курортів. Заходи майнової відповідальності, які застосовуються до осіб, винних у вчиненні порушень законодавства про курорти.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Нормативно-правові акти:

1. Декларація про державний суверенітет України : Декларація від 16 липня 1990 р. № 55-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
2. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30 (23. 07. 96). Ст. 141.
3. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>.
4. Гірничий закон України : Закон України від 6 жовтня 1999 р. № 1127-ХІV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-14>.
5. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-ІV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
6. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. № 1798-ХІІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
7. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-ІІІ. URL : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
8. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-ІV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
9. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-ВІІІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
11. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>.
12. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-ІІІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
13. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-ВІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
14. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852-ХІІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
15. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 р. № 3393-ВІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>.
16. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 435-ІV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

17. Про аквакультуру : Закон України від 18 вересня 2012 р. № 5293-VI. Верховна Рада України : [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17>.

18. Про виключну (морську) економічну зону України : Закон України від 16 травня 1995 р. № 162/95-ВР. Верховна Рада України : URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-%D0%B2%D1%80>.

19. Про відходи : Закон України від 5 березня 1998 р. № 187/98-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80>.

20. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.

21. Про Державний земельний кадастр : Закон України від 7 липня 2011 р. № 3613-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>.

22. Про екологічний аудит : Закон України від 24 червня 2004 р. № 1862-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15>.

23. Про екологічну мережу України : Закон України від 7 лютого 2002 р. № 3055-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15>.

24. Про захист рослин : Закон України від 14 жовтня 1998 р. № 180-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/180-14>.

25. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.

26. Про землеустрій : Закон України від 22 травня 2003 р. № 858-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.

27. Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13 липня 2000 р. № 1908-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-14>.

28. Про курорти : Закон України від 5 жовтня 2000р. № 2026-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>.

29. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 2 березня 2015 р. № 222-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>.

30. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1478-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>.

31. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

32. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.

33. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

34. Про оренду землі : Закон України від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14>.

35. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>.

36. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 5 квітня 2007 р. № 877-V. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>.

37. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15 травня 2003 р. № 742-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15>.

38. Про охорону атмосферного повітря : Закон України від 16 жовтня 1992р. № 2707-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12>.

39. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

40. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23 травня 2017 р. № 2059-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.

41. Про оцінку земель : Закон України від 11 грудня 2003 р. № 1378-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>.

42. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв) : Закон України від 5 червня 2003 р. № 899-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/899-15>.

43. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16 червня 1992 р. № 2456-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>.

44. Про рослинний світ : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 591-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text>.

45. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>.

46. Про фермерське господарство : Закон України від 19 червня 2003 р. № 973-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>.

47. Про Червону книгу України : Закон України від 24 червня 2004 р. № 1862-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3055-14>.

48. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

49. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

50. Деякі питання Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів : постанова Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 614. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF>.

51. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру : постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 15. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF>.

52. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів Державною екологічною інспекцією : постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. №182. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-2019-%D0%BF>.

53. Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів: постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 р. № 1147. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-96-%D0%BF>.

54. Про затвердження Положення про Державне агентство водних ресурсів України : постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 393. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393-2014-%D0%BF>.

55. Про затвердження Положення про Державне агентство лісових ресурсів України : постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2014 р. № 521. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-2014-%D0%BF>.

56. Про затвердження Положення про Державне агентство рибного господарства України : постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. № 895. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895-2015-%D0%BF>.

57. Про затвердження Положення про Державне агентство України з управління зоною відчуження : постанова Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 564. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2014-%D0%BF>.

58. Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію України : постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2017 р. № 275. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF>.

59. Про затвердження Положення про Державну інспекцію ядерного регулювання України : постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 363. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/363-2014-%D0%BF>.

60. Про затвердження Положення про Державну службу геології та надр України : постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1174. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1174-2015-%D0%BF>.

61. Про затвердження Положення про Зелену книгу України : постанова Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 р. № 1286. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-2002-%D0%BF>.

62. Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування та внесення змін до постанови: постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 321. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2002-%D0%BF>.

63. Про затвердження Порядку проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян – підприємців, які отримали такі дозволи: постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 302. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2002-%D0%BF>.

64. Інструкція щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 1-небезпечні відходи «Звіт про утворення, оброблення та утилізацію відходів I-III класів небезпеки» : наказ Державного комітету статистики України від 24 жовтня 2006 р. № 494. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1195-06>.

65. Про затвердження Інструкції про зміст та порядок складання звіту проведення інвентаризації викидів забруднюючих речовин на підприємстві: наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 10 лютого 1995 р. № 7. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0061-95>.

66. Про затвердження Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля : наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 27 лютого 2002 р. № 88. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0276-02>.

67. Про затвердження Порядку ведення державного обліку водокористування: наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 16 березня 2015 р. № 78. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0382-15>.

68. Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: наказ Міністерства юстиції України від 18 червня 2015 р. № 1000/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15>.

69. Про затвердження Уніфікованої форми акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів: наказ Міністерства енергетики та захисту довкілля України від 26 листопада 2019 р. № 450. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1293-19>.

70. Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 2-ТП (повітря) (річна) «Звіт про викиди забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів» : наказ Державної служби статистики України від 18 грудня 2019 р. № 405. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0405832-19>.

71. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів ДСТУ 4163-2003: наказ Держспоживстандарту України від 7 квітня 2003 р. № 55. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0055609-03>.

72. Конвенція про континентальний шельф : Конвенція ООН від 29 квітня 1958 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_179.

Основні рекомендовані джерела інформації:

73. Бондарчук Н. В. Природоохоронне законодавство та екологічне право: навч. посібник. Житомир : Вид-во ЖНАЕУ, 2015. 276 с.

74. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. Нац. акад. прав. наук України А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2021. 552 с.

75. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2019. 552 с.

76. Природноресурсове право України : навч. посіб. / за ред. Каракаша І. І., Харитонової Т. Є. Вид. 2-ге, доповн. і переробл. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 566 с.

77. Самойленко Н. М. Організація та управління в природоохоронній діяльності : навч. посіб. / Н. М. Самойленко, Д. В. Райко, В. І. Аверченко. Харків : НТУ «ХП», вид-во «Лідер», 2018. 174 с.

Додаткові рекомендовані джерела інформації:

78. Балюк Г. І. Екологічне право України: конспект лекцій у схемах (загальна і особлива частини) : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 192 с.

79. Бизова М. Б. Організація управління в екологічній діяльності: конспект лекцій для студентів Енергетичного інституту фаху 8.07.01 – екологія й охорона навколишнього середовища / М. В. Бизова, Б. В. Кіндюк. Одеса : Наука і техніка, 2006. 232 с.

80. Валюх А. М. Формування державної стратегії розвитку природного капіталу України: монографія. Київ : МАУП, 2018. 420 с.

81. Виноградський М. Д. Управління персоналом : навч. посібник / М. Д. Виноградський, А. М. Виноградська, О. М. Шкапова. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 509 с.

82. Гайдай С. В. Основи раціонального рекреаційного природокористування : навчальний посібник. Київ : 2020. 128 с.

83. Галушкіна Т. П., Грановська Л. М. Екологічний менеджмент та аудит. Навчальний посібник в 2 частинах. Херсон, 2012. 421 с.

84. Гетьман А. П. Доктрина екологічного права та законодавства України: монографія. Харків: ТОВ «Оберіг», 2019. 336 с.

85. Данилишин Б. М. Наукові основи прогнозування природно-техногенної (екологічної) безпеки / Б. М. Данилишин, В. В. Ковтун, А. В. Степаненко. Київ : ЛексДім, 2004. 552 с.

86. Дорогунцов С. І. Оптимізація природокористування : у 5-ти томах. Т. 1. Київ : Кондор, 2004. 291 с.

87. Екологічне право (загальна частина) : навч. посіб. / [І. О. Личенко, Х. М. Марич, Н. В. Ортинська] ; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Львів : Ін-т права та психології Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2016. 280 с.

88. Екологічне право : навч. посіб. / С. С. Бичкова, І. А. Боровська, О. С. Бурлака та ін. – Київ : Правова єдність: Алерта, 2016. – 290 с.

89. Екологічне право : підручник / [Г. В. Анісімова та ін.] ; за ред. проф. А. П. Гетьмана ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків : Право, 2013. 431 с.

90. Екологічне право України : навч. посіб. / [Н. С. Гавриш та ін.] ; за ред. проф. І. І. Каракаша, д-ра юрид. наук Т. Є. Харитонові, канд. юрид. наук А. І. Черемної ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». 1-е вид. Одеса : Гельветика, 2018. 383 с.

91. Екологічне право України : навч. посіб. / [Н. С. Гавриш та ін.] ; за ред. проф. І. І. Каракаша, д-ра юрид. наук Т. Є. Харитонові, канд. юрид. наук А. І. Черемної ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – 1-е вид. – Одеса : Гельветика, 2018. – 383 с.

92. Екологічне право України : навч. посіб. / Андріанова Ж. І. [та ін.] ; [за заг. ред. І. С. Тімуш]. Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2016. 319 с.

93. Екологічне право України. Академічний курс : підручник / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : ТОВ «Видавництво “Юридична думка”», 2008. 720 с.

94. Екологічне право України. Конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частини) : навч. посіб. / Г. І. Балюк ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 2-ге вид., [випр. і допов.]. Чернівці : Кондратьєв А. В., 2020. 204 с.

95. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. / [О. М. Шуміло та ін.] ; за заг. ред. О. М. Шуміла ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2-ге вид., змін. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. 383 с.

96. Екологічне управління : підручник для студентів екол. спеціальностей / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. Київ : Либідь, 2004. 432 с.

97. Екологічний менеджмент : навч. посібник / за ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк. Київ, 2004. 516 с.
98. Економіка довкілля і природних ресурсів: монографія / Ю. В. Дзядикевич та ін. Тернопіль: Астон, 2016. 392 с.
99. Енциклопедичний словник з державного управління / Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
100. Задорожній О. В., Медведєва М. О. Міжнародне право навколишнього середовища: підручник / Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Ін-т міжнар. Відносин. Київ: Вид. дім «Промені», 2010. 509 с.
101. Каракаш І. І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси в Україні: монографія. Одеса: Юридична література, 2017. 438 с.
102. Кібич І. В. Менеджмент організації природоохоронної діяльності : навч. посібник. Чернівці : Рута, 2002. 104 с.
103. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. Нац. Ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 271 с.
104. Кожушко Л. Ф., Скрипчук П. М. Екологічний менеджмент. Підручник. Київ : Академія, 2007. 432 с.
105. Комарницький В. М. Екологічне право : навч. посібник / В. М. Комарницький, В. І. Шевченко, С. В. Єлькін. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 224 с.
106. Максименко Н. В. Організація управління в екологічній діяльності : підручник для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Н. В. Максименко, В. В. Задніпровський, Р. О. Квартенко; вид. 3-тє, перероб. і доп. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 282 с.
107. Нагаєв В. М. Публічне адміністрування. Харків : ХНАУ, 2018. 278 с.
108. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням : підручник / за загальною ред. Л. Г. Мельника та М. К. Шапочки. Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. 759 с.
109. Основи публічного адміністрування : навчально-методичний посібник / уклад.: Н. П. Матюхіна та ін. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. 79 с.
110. Осовська Г. В. Основи менеджменту : навч. посібник / Г. В. Осовська, О. А. Косовський. Київ : Кондор, 2006. 664 с.

111. Сафранов Т. А., Губанова О. Р., Лукашов Д. В. Еколого-економічні основи природокористування : навч. посіб. Львів : «Новий Світ-2000», 2015. 350 с.

112. Семенов В. Ф., Михайлик О. Л. Екологічний менеджмент. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 407 с.

113. Стратегічні напрями сталого розвитку України / під ред. Б. М. Данилишина. Київ : РВПС України НАН України, 2003. 262 с.

114. Удосконалення системи управління відходами в Україні в контексті європейського досвіду / В. С. Міщенко, Г. П. Виговська, Ю. М. Маковецька, Т. Л. Омеляненко. Київ : Лазурит-Поліграф, 2012. 120 с.

115. Шмандій В. М. Управління природоохоронною діяльністю : навч. посібник / В. М. Шмандій, І. О. Солошин. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 296 с.

116. Якимчук А. Ю. Публічне адміністрування: навчальний посібник / А. Ю. Якимчук, О. М. Корецький. Донецьк : Юго-Восток, 2014. 224 с.

117. Якимчук А. Ю., Валюх А. М., Пахаренко О. В. Стратегія інформаційного забезпечення управління еколого-економічною безпекою України в умовах військово-політичної нестабільності : монографія. Рівне: НУВГП, 2020. 156 с.